

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת במדבר תש"פ

ואלו הם ארבעת הפסוקים, בדגל מחנה יהודה, קומה ה' ויפוצו אויבך. ובדגל מחנה ראובן, שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד. ובדגל מחנה אפרים, וענן ה' עליהם יומם. ובדגל מחנה דן, ובנוחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל וגו'.

והנה הפסוקים קומה ה', וענן ה' עליהם יומם, והפסוק דובנוחה יאמר, מבואר דנכתבו כאן, באשר הם מענין של מסעות והניות, אבל הפסוק שמע ישראל וגו' שנכתב בדגל מחנה ראובן, שהוא יהוד השם, צריך ביאור מה הוא שייך לדגלים, ולמה הוא נכתב על הדגל.

והנה עוד איתא בתרגום יונתן, שעל המפה של הדגלים היו חקוקים צורת החיות, ובדגל מחנה ראובן, היה חקוק צורת אילה, ובאמת ראוי היה להיות חקוק בדגל מחנה ראובן צורת שור, אבל משה רבנו החליף, כדי שלא יזכר להם עוון העגל. ופירשו המפרשים דהמעם דהאילה היא היפך החטא, משום שהאילה כוחה בתפילה להקב"ה, כמבואר בהז"ל והובא בפרוש רש"י בתהילים, (מ"ב, ב') על הפסוק 'כאיל תערוג על אפיקי מים', למים הם מתכנסות אליה וכו' ומה היא עושה הופרת גומא ומכנסת קרניה לתוכה וגועה ולהלן שם פי' דהאילה הנקיבה רחמה צר וכשכורעת לילד וצועקת להקב"ה ומרחם עליה כמבואר בגמ' ב"ב דף ט"ז ע"ב.

ולפי"ז מבואר היטב שייכות הפסוק שמע ישראל ה' אלוקינו וגו', שהוא האמונה ביהוד השם, לדגל מחנה ראובן, דבדגל מחנה ראובן, שבו החליף משה רבנו, את השור באילה, שבזה יש תיקון לחטא העגל, ובאמונת שמע ישראל וגו' נתקן פגם זה, כי לו לבד ראוי להתפלל כתפילת האילה.

אכן לפירוש זה, עדיין לא נתבאר שייכות הפסוק שמע ישראל לענין המסעות, כשאר פסוקים האמורים בענין מסע הדגלים. אמנם באמת עיקר מהות הדגלים אינו שייך דווקא לענין נסיעת הארון והנייתו, אלא ענינו הוא חניית בני ישראל סביב למשכן ה', והשראת שכינתו עליהם אחר חטא העגל, וכמבואר במקראות בשיר השירים, שהחיבה הגדולה של מהולת המהננים, הוא סוף וגמר הכפרה על חטא העגל, שאז זכו לאותה מדרגה גבוהה שנתאוו לה במעמד הר סיני, ולפי"ז מבואר היטב השייכות שלא להזכיר את חטא העגל בדגלים, וגם מבואר היטב השייכות של הפסוק שמע ישראל, שהוא שלמות האמונה, והוא היפוך חטא העגל.

אכן נראה לומר בזה עוד, דהנה במדרש תנחומא (והובא ברש"י בפסוק ב') איתא, שהדגלים היו מקומם באותו סדר שמסר יעקב אבינו לבניו, שיהיו סביב למטתו בעת שנשא אהו ממצרים, יהודה

והלוויים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם וגו'. אך את מטה לוי לא תפקדו וגו' בתוך בני ישראל. (א', מ"ז - מ"ט).

וצריך ביאור, דאחר שכבר נאמר בפסוק מ"ז שהלוויים לא התפקדו בתוכם, חוזר הכתוב ואומר ציווי, 'אך את מטה לוי לא תפקדו בתוך בני ישראל', והרי כבר נאמר שהם לא נמנו בתוך בני ישראל.

ועיין ברמב"ן שעמד בזה, וכתב שמתחילה ראה משה מדעתו שלא למנות הלוויים, משום שנאמר לעיל 'זאתכם יהיו איש איש למטה', וכיון שלא מינה נשיא משבט לוי, לא מנה אותם, והיה מסופק בדבר, [ומספק לא רצה למנות, שהרי הרמב"ן פי' לעיל שאסור למנות שלא לצורך], עד שפירש לו הקב"ה שלא ימנה אותם בתוך בני ישראל. ולכאורה יש בזה חידוש, שיבא הציווי על דבר ספק.

ונראה לבאר בזה בעוד אופן, דהנה מבואר במקראות, שבמנין הזה שנמנו, נתקיימו בזה שני מניינים, הא' מנין כל שבט ושבט כמה הוא, וכמו שפירש רש"י בפסוק ב', למשפחותם, דע מנין כל שבט ושבט, [ואחר מנין כל שבט, יש מנין כל מחנה, שהוא דין מנין בפני עצמו], ועוד יש מנין נוסף, שהוא מנין של כל בני ישראל יחד, וכמבואר בפסוק מ"ה פקודי כל בני ישראל, ומבואר שאע"פ שהרי אפשר לחשב סך מנין כל בני ישראל, ע"י צירוף סך מנין כל השבטים יחד, אעפ"כ נאמר בתורה המנין, משום שהוא דין מנין בפני עצמו דכל ישראל.

ולפי זה י"ל, דמה שסבר משה שלא למנות את בני לוי, היינו רק בדין מנין השבט, שלזה היה צריך להיות נשיא, וכמו שכתוב 'זאתכם יהיו איש איש למטה', דלמנין המטה הוא דצריך את הנשיאים, וממילא כיון שלא נתמנה להם נשיא, ידע שאין לו למנותם, אבל בדין המנין של כל ישראל, דלזה לא היה צריך נשיא, סבר משה למנותם, דמהיכ"ת דלא למנותם במנין זה של כל ישראל, ולזה היה צריך ציווי ואמירה מיוחדת, שגם במנין זה לא ימנה את בני לוי.

ונראה שכן מדויק בלשון המקראות, דבפסוק מ"ז, כתוב 'והלוויים למטה אבותם לא התפקדו', דהיינו המנין של מטה אבותם, וזהו מנין השבט, ובפסוק מ"ט, שהוא הציווי שלא לפקד את בני לוי, נאמר בפסוק, 'אך את מטה לוי לא תפקדו וגו' בתוך בני ישראל', היינו דהציווי לענין המנין של כל ישראל, וע"ז היה צריך את האמירה דלא תפקדו.

איש על דגלו באותות. (ב', ב'). בתרגום יונתן מבואר דבכל אחד מהדגלים כתוב פסוק באמצעו,

ישכר וזבולון מן המזרה, וראובן ושמעון וגד מן הדרום וכו'. ומבואר דסדר הדגלים סביב המשכן, הוא כסדר השבטים בעת שנשא את ארונו של יעקב. וצריך ביאור מה השייכות בין סדר נשיאת מטתו של יעקב, לסדר החניה סביב למשכן.

ונראה לבאר בזה, עפי"ד פרקי דרבי אליעזר, דהאבן שהניח עליה יעקב אבינו את ראשו, ועשאה מצבה, היא אבן השתיה שעליה נבנה בית המקדש, ובמשנה ביומא תנן, דאבן שתיה, הוא מקום הארון. ומבואר שמקומו של יעקב אבינו הוא מקום הארון.

אשר לפי זה, מבואר היטב השייכות בין הסדר שנשא את מיטתו של יעקב, לסדר שהיו חונים סביב למשכן, דכיון דמטתו של יעקב היא כמו המקדש, א"כ הסדר שהיו חונים סביב למשכן, צריך להיות כמו הסדר שהשבטים היו סביב למיטתו, דענין אחד הוא, נשיאת מיטתו של יעקב, והחניה סביב למשכן.

והנה כגמ' בפסחים דף נ"ז ע"א איתא, שבשעה שביקש יעקב אבינו לגלות לבניו את הקץ, ונסתלקה הימנו שכניה, אמר שמה ח"ו יש במטתי פסול וכו', אמרו לו בניו, שמע ישראל ה' אלונינו ה' אחד,

אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד, ובמדרש בפר' ויחי איתא, שאמר יעקב אבינו לבניו, שמה יש בלבבכם מהלוקת על הקב"ה, אמרו לו בניו שמע ישראל וגו', אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בליבנו אלא אחד. ומבואר שיעקב אבינו היה הושש שמה אין מטתו שלימה, ויש בזרעו מי שיש בלבו מהלוקת על השכינה, שהרי בודאי שמי שבלבו מהלוקת על השכינה, אינו ראוי לשאת מטתו של יעקב, ועיין ברש"י בפר' ויחי (פרק נ', פסוק י"ג), שיעקב אבינו אמר, שאל ישאו מיטתו, לא איש מצרי, ולא אחד מבני בניו שהם מבנות כנען, ובודאי דמי שבלבו מהלוקת על השכינה, לא עדיף מינייהו.

וא"כ נמצא שכל מה שהשבטים היו יכולים לשאת את מטתו של יעקב, שזהו היסוד להעמדת הדגלים של שבטי קה, הוא רק אחר שאמרו שמע ישראל, שבזה אמרו שאין בלבם אלא אחד, ורק עי"ז היו ראויים לשאת את מטתו של יעקב, וא"כ מבואר היטב השייכות של הפסוק שמע ישראל, למהול הדגלים, שכל מה שהיו ראויים לזה, הוא רק מכח מה שאמרו שמע ישראל.

עשו כתות ועסקו בתורה

מתוך דברים שנאמרו לבני הישיבה הלומדים במסגרת מתוה הקפסולות

עיקר הצורה של תלמוד תורה הוא באופן של לעשות כתות כתות, ללמוד בחבורה, וכמו שכתוב בפסוק 'הסכת ושמע ישראל', ודרשו חז"ל עשו כתות כתות ועסקו בתורה, הצורה של לימוד התורה הוא לא ללמוד ביחיד, ללמוד יחיד ללמוד לבד זה לא הצורה העיקרית, אמנם בודאי שגם כשהוא יחיד הוא מחוייב בתלמוד תורה, אבל עיקר הצורה הוא בכתות, וכך היא הצורה של מסירת התורה, וכמו שכשמשוה רבנו מסר את התורה לכלל ישראל אז כתוב ויקהל משה את כל עדת ישראל.

כמו כן, כשיש רבים, כשיש ציבור, זה לימוד אחר, אז יש שמחה, יש דיבוק חברים, זה שואל וזה מיישב, ויש פלפול וריחא דאורייתא.

ועכשיו בואו חשבון, שבחלקכם אתם נפל בהשגחה פרטית מהקב"ה להיות מאלו היחידים שזכו בעת הזו ללמוד תורה בחבורה, ללמוד תורה בצורה הראויה והמושלמת. על כן עליכם להיות מאושרים, עליכם להיות בשמחה, שזכיתם לדבר שלא רבים זכו לזה.

אמנם עדיין סגורים, אין יוצא ואין בא, וזה לא באופן שרגילים, אבל מה זה לעומת אלו שלא זכו לכך, מה זה לעומת ללמוד לבד בבית או בטלפון או אפילו עם חברותא יחידי. לכן עליכם להיות מרוצים ומאושרים מכך שזכיתם להיות שרויים בחצרות בית השם, ולראות את הצד הטוב הגדול שיש לכם.

והעיקר בעת הזאת הוא לשקוע בעמלה של תורה, ולחדש חידושים, כל אחד שיכתוב את מה שמתחדש לו, מי שיש לו הערה או קושיא, שיכתוב את זה, כל יום מה שיתחדש ויתבאר לו באותו היום, ובאופן הזה בתוך כמה ימים כבר יתאספו לו עשר או עשרים קושיות והערות ונקודות, וימשיך ויצבור עד שיהיה לו מזה קונטרס שלם, ויקרא לזה אף חכמתי על שם דברי חז"ל תורה שלמדתי באף היא עמדה לי.

שלמה המלך שזכה לחכמה יותר מכל אדם, הוא החכם מכל אדם אומר אף חכמתי עמדה לי, דורשים חז"ל תורה שלמדתי באף היא עמדה לי, מכל חכמתו איזה חכמה עמדה לו איזה חכמה התקיימה לו, החכמה שלמד באף, מה שלומדים באף עומד לו לאדם יותר.

אתם יודעים באיזה מצבים גדולי ישראל חידשו חידושים, זקני הרב זצ"ל היה בתחילת מלחמת העולם השניה היה בורשא, מראש השנה הפציצו הרשעים ימ"ש בורשא הפצצות כבדות ונוראות עד שבערב סוכות ורשא נכנעה, ובאותם ימים באמצע הפצצות הנוראות, בתוך כל הפיקוח נפש הנורא וחרדת החיים הנוראה, בתוך כל המצב הנורא הזה הוא חידש את אחד החידושים שמודפסים בספר, שנים אחרי זה דיבר עמו אחד על השטיקל הזה, אמר הרב זצ"ל לאחד מבניו תאמר לו היכן חידשתי את השיעור הזה, מה אנחנו לומדים מזה, אנחנו לומדים מזה שגם במצב הנורא הזה הראש צריך להיות תפוס בתורה, בעמוק הסוגיות, זה תורה שלמדתי באף.

יש את השיעור הידוע של הרב זצ"ל על בגדר דין ארבע כוסות אם הוא דין כוס של ברכה או דין שתיה, אתם יודעים איפה הוא חידש את זה, הוא חידש את זה בשעת אפיית המצות, כשהוא עומד מול התנור ומשגיח על הכנסת והוצאת המצות מהתנור, בתוך כל עסק המצוה הזה, בתוך כל ההמולה הזו, שם היה הראש שלו תפוס בעומק גרי דין ארבע כוסות, כי בכל מצב צריך הראש להיות תפוס בלימוד ושקוע בעומק הסוגיא.

הננו להודיע כי מידי יום נמסרים שיעורים שיחות ושיעורי חומש בקו שיעורי הרב במס' 033069951